

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ**

ЗАТВЕРДЖЕНО
на засіданні кафедри спеціальної освіти
протокол від 30.08.2022 р. № 2
завідувачка кафедри

 (Н. Кабельнікова)

**СИЛАБУС ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ
АЛЬТЕРНАТИВНА КОМУНІКАЦІЯ**

Освітня програма Логопедія
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Спеціальність 016 Спеціальна освіта
Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка

Івано-Франківськ, 2022

1. Опис курсу

Назва освітньої компоненти	Логопедія з практикумом
Тип курсу	Вибіркова компонента
Рівень вищої освіти	Перший (бакалаврський) рівень освіти
Кількість кредитів/годин	5 кредитів / 150 годин
Семестр	5 семестр
Викладач	Наталія Ільїна (Nataliia Ilna), кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної освіти https://orcid.org/0000-0002-8924-0574 Сизова Наталія, викладач кафедри спеціальної освіти
Посилання на сайт	https://ksuonline.kspu.edu/course/view.php?id=5186
Контактний телефон	
Email викладача:	Ільїна Н.В asha@ksu.ks.ua Сизова Н.В. nsyzova@ksu.ks.ua
Графік консультацій	Вівторок, 13:30-14:30, ауд. 310 або за призначеним часом
Методи викладання	лекційні заняття, практичні заняття, презентації, тестові завдання, індивідуальні завдання
Форма контролю	Диференційований залік

2. Анотація дисципліни: програма вивчення навчальної дисципліни «Альтернативна комунікація» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 016 Спеціальна освіта. Предметом вивчення навчальної дисципліни є підготовка фахівців до корекційно-педагогічної роботи з дітьми, які мають тяжкі фізичні та психічні порушення та значні проблеми в комунікації. Зазначена освітня компонента пов'язана із вивченням наук психологічного та педагогічного циклів, а також із дисциплінами, що розкривають суть та специфіку корекційного навчання осіб із особливими освітніми потребами, зокрема з тяжкими порушеннями мовлення (ТПМ).

3. Мета та завдання дисципліни:

Мета дисципліни – ознайомити здобувачів освіти з альтернативними та додатковими засобами комунікації у корекційній роботі з особами з відсутністю звучного мовлення.

Завдання:

Пізнавальні: – ознайомити студентів із провідними концептуальними ідеями та підходами до організації психолого-педагогічної допомоги особам із тяжкими порушеннями мовлення;

– ознайомити зі засобами новітніх альтернативних і додаткових комунікацій, із конкретними методичними рекомендаціями з їх використання з метою формування комунікативних умінь у зазначеної категорії людей;

– розглянути питання перетворення навколишнього середовища, створення умов, що стимулюють власну діяльність кожної дитини із ТПМ.

Методичні: сформувати здатність організовувати комплексну психолого-педагогічну допомогу дітям із тяжкими порушеннями мовлення; застосовувати методи діагностики комунікативної поведінки цих дітей та систему спеціальних методів і засобів, що полегшують розуміння вербальних повідомлень осіб із тяжкими мовленнєвими порушеннями.

Практичні: сформувати практичні проведення кваліфікованого психолого-педагогічного обстеження з метою визначення комунікативних здібностей дітей із ТПМ; визначати основні завдання психолого-педагогічної допомоги цим дітям; відбирати необхідні засоби додаткової й альтернативної комунікації; методично правильно здійснювати навчання комунікації дітей із ТПМ відповідними засобами альтернативних та додаткових технологій навчання соціальної комунікації (*Augmentative and Alternative Communication — AAC*); створювати спеціальне розвиваюче середовище як засіб активізації невербальної і вербальної комунікації у дітей із ТПМ, що забезпечують формування комунікативних компетенцій

4. Програмні компетентності та результати навчання

Після успішного завершення дисципліни здобувач формуватиме наступні програмні компетентності та результати навчання:

Інтегральна компетентність.

Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у галузі спеціальної освіти, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог до професійної, навчальної або дослідницької діяльності.

Загальні компетентності (ЗК)

ЗК-1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК -4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК -5. Здатність до міжособистісної взаємодії, до колективних дій, до ділового спілкування з фахівцями та експертами різного рівня інших галузей знань для забезпечення успішної взаємодії в галузі спеціальної освіти.

Фахові компетентності (ФК)

ФК-3. Здатність до розвитку допитливості, пізнавальної мотивації, пізнавальних дій у дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку дошкільного та шкільного віку.

ФК-5. Здатність до розвитку мовлення як засобу спілкування і взаємодії з однолітками і дорослими дітьми дошкільного та шкільного віку з ООП; готовність до комплексного оцінювання осіб з мовленнєвими порушеннями з метою застосування відповідних логопедичних технологій навчання та супроводу.

ФК-9. Вміння складати та адаптувати індивідуальні навчальні програми та інші документи до пізнавальних можливостей дітей з ООП, дотримуватись вимог щодо створення для них відповідного корекційно-розвивального середовища в спеціальній та інклюзивній освіті.

ФК -14. Здатність до комунікативної взаємодії з дітьми з порушеннями різних нозологічних форм, їх батьками та колегами.

Програмні результати навчання:

ПРН 6. Володіє методиками корекційно-розвиткової роботи з особами з порушеннями психофізичного розвитку і мовлення; здійснює її інформаційне, дидактичне та ін. види забезпечення на основі диференційованого та індивідуального підходів.

ПРН 10. Здатний до розв'язання складних фахових завдань і проблем, що потребують оновлення, інтеграції; довіряє собі в умовах часткової та повної невизначеності, навичок екологічно безпечної поведінки та діяльності.

ПРН 11. Здатний ефективно застосовувати методику логопедичної роботи відповідно до етіології, патогенезу мовленнєвих порушень, вікових та індивідуальних особливостей суб'єкта корекції чи реабілітації.

ПРН 12. Володіє методикою спостереження, обстеження та змістом психокорекційної роботи з дітьми з ТПМ та їх сім'ями, спрямованої на компенсацію та розвиток психічних процесів та особистісної сфери.

ПРН 15. Володіє навичками побудови корекційно-розвивального середовища для осіб з порушеннями інтелектуального розвитку дітей різного віку; створення мікроклімату в колективі на основі гуманізму, демократії, доброзичливої вимогливості.

5. Обсяг курсу

Кількість кредитів/годин	Лекції (год.)	Практичні заняття (год.)	Самостійна робота (год.)	Форма контролю
5 кредитів / 150 годин	26	24	100	диференційований залік

6. Технічне й програмне забезпечення/обладнання

Інклюзивно-ресурсний центр – ауд. 213, 310, 307

Матеріали, викладені на KSU online для організації змішаного навчання. Детальніше:

<https://ksuonline.ksu.edu/course/view.php?id=5186>

7. Політика курсу

Для успішного складання підсумкового контролю з дисципліни вимагається 100% очне/дистанційне відвідування або відпрацювання всіх лекційних та практичних занять. Пропуск понад 25% занять без поважної причини буде оцінений як FX.

Високо цінується академічна доброчесність. До всіх студентів освітньої програми відбувається абсолютно рівне ставлення.

8. Схема курсу

Тиждень, дата, години (вказується відповідно до розкладу навчальних занять)	Тема, план	Форма навчального заняття, кількість годин (аудиторної та самостійної роботи)	Список рекомендованих джерел (за нумерацією розділу 10)	Завдання	Максимальна кількість балів
Змістовий модуль 1. Теоретико-методичні основи вивчення комунікативних здібностей особистості					
Тиждень А 13 академічних годин	Тема 1.1. Комунікативна діяльність як особливий вид спілкування 1. Спілкування та його значення у житті людини 2. Комунікація як аспект спілкування 3. Співвідношення понять “комунікація”, “спілкування”, “комунікативна діяльність”	лк. – 2 год., пр. – 2 год., сам. – 9 год.	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7	1. Підготувати конспект, знати відповіді на питання плану	5

Тиждень Б 13 академічних годин	Тема 1.2. Розвиток комунікативних здібностей у дітей у нормальному онтогенезі 1. Формування спілкування дитини у ранньому віці 2. Спілкування дитини з однолітками у дошкільному віці	лк. – 2 год., пр. – 2 год., сам. – 9 год.	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7	1. Підготувати конспект, знати відповіді на питання плану	5
Тиждень А 13 академічних годин	Тема 1.3. Особливості комунікативної діяльності дітей із важкими порушеннями мовлення 1. ТПМ і комунікація 2. Особливості комунікативного розвитку у дітей із ДЦП. 3. Особливості комунікативного розвитку у дітей із алалією. 4. Особливості комунікативного розвитку у дітей із дитячою афазією. 5. Особливості комунікативного розвитку у дітей із заїканням . 6. Особливості комунікативного розвитку у дітей із аутизмом.	лк. – 4 год., пр. – 2 год., сам. – 7 год.	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7	1. Підготувати конспект, знати відповіді на питання плану	5
Тиждень Б 14 академічних годин	Тема 1.4. Підтримуюча (додаткова та альтернативна) комунікація 1. Поняття та значення підтримуючої комунікації 2. Засоби підтримуючої комунікації а) комунікація за допомогою предметів. б) комунікація за допомогою фотографій і зображень в) комунікація за допомогою графічних символів (піктограм). г) система Блісса (Bliss) д) комунікація за допомогою жестів. е) комунікація за допомогою технічних пристроїв.	лк. – 4 год., пр. – 4 год., сам. – 6 год.	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7	1. Підготувати конспект, знати відповіді на питання плану	10 (по 5 балів за кожне практичне заняття)

Тиждень А 14 академічних годин	Тема 1.5 Доцільність використання альтернативної та додаткової комунікації у різних сферах 1. Альтернативна та додаткова комунікація в закладах освіти. 2. Використання альтернативної та додаткової комунікації в медичних установах. 3. Альтернативна та додаткова комунікація як засіб адаптації в соціумі. 4. Використання альтернативної та додаткової комунікації в родинах.	сам. – 14 год	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7	1. Підготувати конспект, знати відповіді на питання плану	10
Тиждень Б 13 академічних годин	Тема 1.6 Діагностика комунікативних здібностей дітей із ТПМ 1. Параметри та критерії аналізу комунікативної поведінки дітей. 2. Методика діагностики комунікативних здібностей осіб із ТПМ а) організація діагностики та особливості її проведення; б) використання спостереження в діагностичному обстеженні; в) обстеження мовленнєвих та немовленнєвих процесів	лк. – 2 год., пр. – 2 год., сам. – 9 год.	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7	1. Підготувати конспект, знати відповіді на питання плану	5
Змістовий модуль 2. Навчання підтримуючої комунікації дітей із тяжкими порушеннями мовлення					
Тиждень А 14 академічних годин	Тема 2.1. Сучасні підходи до організації і здійснення психолого-педагогічної допомоги дітям із ТПМ 1. Комплексна лікувальна і психолого-педагогічна допомога дітям із ТПМ. 2. Основні завдання комплексної психолого-педагогічної допомоги дітям із ТПМ. 3. Значення родини в соціалізації і самореалізації дитини з ТПМ.	лк. – 2 год., пр. – 2 год., сам. – 10 год.	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7	1. Підготувати конспект, знати відповіді на питання плану.	5
Тиждень Б 14 академічних годин	Тема 2.2. Психолого-педагогічний супровід родин дітей із ТПМ. 1. Співпраця сім'ї та фахівців.	сам. – 14 год.	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7	1. Підготувати конспект, знати відповіді на питання плану	10

	2. Функції фахівців супроводу родини. 3. Принципи співпраці родини і фахівців. 4. Основні напрями роботи зі здійснення психолого-педагогічної допомоги родині				
Тиждень А 14 академічних годин	Тема 2.3. Створення корекційно-розвивального середовища 1. Визначення та основні компоненти корекційно-розвивального середовища. 2. Засвоєння систем альтернативної (додаткової) комунікації. 3. Організація сенсорного розвиваючого середовища.	лк. – 2 год., пр. – 2 год., сам. – 10 год.	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7	1. Підготувати конспект, знати відповіді на питання плану. 2. Підготуватися до термінологічного диктанту	5
Тиждень Б 14 академічних годин	Тема 2.4. Навчання підтримуючої комунікації дітей із ТПМ 1. Умови та способи навчання комунікації. 2. Використання методу базальної стимуляції в роботі з дітьми із розладами аутистичного спектру. 3. Навчання комунікації за допомогою природних експресивних засобів. 4. Макатон як спосіб підтримуючої комунікації. 5. Технічні засоби навчання комунікації.	лк. – 4 год., пр. – 4 год., сам. – 6 год.	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7	1. Підготувати конспект, знати відповіді на питання плану	10 (по 5 балів за кожне практичне заняття)
Тиждень А 14 академічних годин	Тема 2.5. Методики навчання комунікації за допомогою графічних символів 1. Використання піктограм у розвитку комунікації. 2. Комунікація за допомогою картинних символів. 3. Навчання комунікації за допомогою стандартизованих наборів символів. 4. Технічні засоби навчання комунікації.	лк. – 4 год., пр. – 4 год., сам. – 6 год.	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7	1. Підготувати конспект, знати відповіді на питання плану 2. Підготуватися до підсумкової контрольної роботи	10 (по 5 балів за кожне практичне заняття) 20
Всього		150 годин			100 балів

9. Форма (метод) контрольного заходу та вимоги до оцінювання програмних результатів навчання

Змістовий модуль 1. Теоретико-методичні основи вивчення комунікативних здібностей особистості.

Форма (метод) контрольного заходу, критерії оцінювання та бали

Загальна кількість балів – 40:

По 5 балів – за кожне практичне заняття.

10 балів – за опрацювання теми модульної самостійної роботи.

Змістовий модуль 2. Навчання підтримуючої комунікації дітей із тяжкими порушеннями мовлення

Форма (метод) контрольного заходу, критерії оцінювання та бали

Загальна кількість балів – 60:

По 5 балів – за кожне практичне заняття.

10 балів – за опрацювання теми модульної самостійної роботи.

20 балів – за написання підсумкової контрольної роботи.

Якщо з якоїсь об'єктивної чи суб'єктивної причини студент не отримав балів на лабораторному занятті, то протягом тижня він може за власним бажанням відпрацювати це заняття або виконати додаткове творче завдання. Додаткові творчі завдання можна отримати у викладача

Високий рівень виконання завдань практичного заняття оцінюється в 5 балів. Достатній рівень – оцінюється в 4 бали. Середній рівень – оцінюється в 3 бали. Низький оцінюється в 0-2 бали.

Високий рівень виконання завдань самостійно роботи оцінюється в 9-10 балів. Достатній рівень – оцінюється в 6-8 балів. Середній рівень – оцінюється в 3-5 балів. Низький оцінюється в 0-2 бали.

Високий рівень виконання підсумкової контрольної роботи оцінюється в 18-20 балів. Достатній рівень – оцінюється в 12-17 бали. Середній рівень – оцінюється в 6-11 балів. Низький оцінюється в 0-5 балів.

Критерії оцінювання виконання завдань лабораторного заняття, завдань модульної самостійно роботи, написання контрольної роботи, відповіді під час іспиту

Рівень виконання	Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів
Високий	Відповідь характеризується повнотою, глибокими, системними знаннями, вільним використанням термінології з наведенням прикладів та розкриттям теоретичних та методичних засад діагностики або корекції порушення психічного або (та) фізичного розвитку. Під час викладення матеріалу студент використовує знання із суміжних дисциплін. Рівень відповіді - творчий.
Достатній	Відповідь характеризується повнотою засвоєння теоретичного матеріалу. Знання студента є достатніми для розкриття питання, він вільно користується термінологією, може розкрити методичні засади подолання порушення психічного або (та) фізичного розвитку. Допущені огріхи та помилки виправляє самостійно. Рівень відповіді – продуктивний.
Середній	Відповідь характеризується повнотою засвоєння теоретичного матеріалу. Студент відтворює основний матеріал за поданою викладачем схемою, засвоєні знання не може самостійно пов'язати із практичною діяльністю. Рівень відповіді - репродуктивний
Низький	Відповідь характеризується фрагментарністю, неповнотою засвоєння теоретичного матеріалу. Викладення матеріалу відбувається з численними огріхами та порушенням логіки, на репродуктивному рівні. Або: відповідь відсутня.

10. Список рекомендованих джерел (наскрізна нумерація)

Основна література

1. Марченко І. С. Педагогічні технології комунікативного розвитку дітей із важкими порушеннями мовлення (логопедична робота): Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів. К.: ДІА, 2016. 148 с.

2. Чайка М. С., Усатенко Г. В., Кривоногова О. В. Теорія та практика використання альтернативної комунікації для осіб з особливими освітніми потребами: Навчально-методичний посібник. К.: ФОП Усатенко Г. В., 2021. 80с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/inkluzyvne-navchannya/2022/02/22/Navch-metod.posibnyk.Teoriya.ta.praktyka.vykoryst.altern.komunik.dlya.osib.z.OOP.22.02.22.pdf>

Додаткова література

3. Куценко Т. О. Використання допоміжної альтернативної комунікації при навчанні дітей з розладами аутичного спектра // Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови. 2013. Вип. 4 (2). С. 209–218. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ooop_2013_4\(2\)_26](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ooop_2013_4(2)_26).

4. Спеціальна педагогіка: Понятійно-термінологічний словник / за ред. академіка В. І. Бондаря. Луганськ : Альма-матер, 2003. 436 с.

5. Течнер, Стивен фон. Введение в альтернативную коммуникацию: жесты и графические символы для людей с двигательными и интеллектуальными нарушениями, а также расстройствами аутистического спектра / Стивен фон Течнер, Херальд Мартинсен. М. : Теревинф, 2014. 432 с.

6. Фрост Л., Бонди Э. Система альтернативной коммуникации с помощью карточек (PECS): руководство для педагогов. М. : Издательство «Теревинф». 2011. 416 с

7. Шульженко Д.І. Основи психологічної корекції аутистичних порушень у дітей: монографія. К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2009. 385 с.